

STUDIE

BROEDVOGELINVENTARISATIE IN HET ROSDEL - HOEGAARDEN IN 2007

Beschrijving van het gebied (bewerkte versie, overgenomen uit het uitbreidingsdossier)

Het Rosdel is een deel van het reservatencomplex Hoegaardse valleien. Het natuurgebied Rosdel is gelegen in de Schoorbroekbeekvallei te Hoegaarden. Het gebied situeert zich tussen de dorpskernen van Hoegaarden (Nerm) en L'Ecluse (Sluis).

Het natuurgebied Mene- en Jordaanvallei ligt op het grondgebied van de gemeenten Hoegaarden (deelgemeenten Meldert en Hoksem) en Boutersem (deelgemeente Willebringen). Dit deel van het gebied werd niet geïnventariseerd en laten we dus verder ook buiten beschouwing.

Momenteel is het Rosdel 74 ha groot. Een klein gedeelte ligt op Waals grondgebied (Cauberg). De grootste uitbreiding werd gerealiseerd naar aanleiding van de ruilverkaveling in 2001. Toen steeg de oppervlakte van 16 naar 60 ha met daarbij nog eens 4 ha van het provinciaal wachtbekken.

Het Rosdel bestaat uit weide/hooiland, loofbos en struweel. De weiden zijn gedeeltelijk oude graslanden, maar een aanzienlijk deel is recent grasland. Dit zijn voormalige akkers die in het kader van de ruilverkaveling aan het reservaat toegevoegd werden. Al vrij snel werden deze percelen botanisch waardevol. Later ontwikkelde zich in de rand van deze weilanden struweel dat naar vogels toe heel interessant is. Populierenbos werd gekapt met het oog op omvorming tot een natuurlijk bos. Twee jaar geleden werd reeds een groot gedeelte van de populieren gekapt. Een sparrenaanplant werd omgevormd naar hooiland.

Er wordt op lange termijn gestreefd naar een herstel van het alluviale vallei-ecosysteem en een versterking van de natuur binnen het agrarische landschap buiten de vallei van de Schoorbroekbeek (Rosdel) en de Mene- en Jordaanvallei.

In de toekomst wordt er eveneens gestreefd naar een halfopen landschap. De open landschapseenheden betreffen graslanden (al dan niet met struikopslag), rietvelden en verspreid over kleinere percelen, net buiten het eigenlijke Rosdel en Mene-Jordaanvallei, kruidenakkers.

De gesloten landschapseenheden hebben betrekking op loofbossen.

De belangrijkste abiotische elementen die dit een heel waardevolle regio maken:
- de aanwezigheid van dagzomende kalkrijke substraten op de valleihellingen.

- een constante aanvoer van baserijk kwelwater
- de aanwezigheid van naar het zuiden gerichte valleihellingen
- gradiënten gebonden aan vallei-ecosysteem.
- de nagenoeg aaneengesloten en nagenoeg onbebouwde oppervlakte

De Hoegaardse valleien liggen in de Krijt-Leemregio binnen de Haspengouwse leemstreek. De vruchtbare bodem heeft het van oudsher tot een voor de landbouw aantrekkelijk gebied gemaakt en de eeuwenlange ontginning ervan heeft geleid tot open, vaak erg grofschalige en biologisch meestal arme landschappen. Het terrein is, zoals een groot deel van de leemstreek, gekenmerkt door een golvend landschap. Dit landschap is ontstaan door de insnijding van de rivieren in de onderliggende tertiaire formaties en door latere gedeeltelijke nivellering in het Holoceen. De reliëfvormen werden daardoor afgerond. Het gebied wordt doorsneden door de Schoorbroekbeek. In deze context kon zich een sterk vertakt net van holle wegen ontwikkelen. Deze holle wegen dragen in belangrijke mate bij tot de ecologische waarde van de streek. Het ontginnen van bepaalde geologische substraten (klei, terre à briques en kalkzandsteen) gaf aanleiding tot het ontstaan van talrijke taluds. Samen met de holle wegen vormen ze er de belangrijkste lineaire landschapselementen.

De Schoorbroekbeek behoort tot het Getebekken. Ze ontspringt in L'Ecluse, vloeit door de verdwenen gehuchten Schoor en Kouberg, en verder door Aalst, Nerm, Mullekom en Hoegaarden om daar in de Grote Gete uit te monden. De beek heeft een merkwaardig Z-vormig verloop.

De inventarisatie

➤ Methode

Er werden een aantal georganiseerde inventarisatievoormiddagen gehouden. Deze waren op 24 februari, 17 maart, 7 en 21 april, 13 en 26 mei en 9 juni. Tijdens deze inventarisaties waren we met 3 à 5 personen. Er werd gekozen voor een absolute telling van de territoria. Er werden daartoe een aantal trajecten uitgestippeld die zo goed als het volledige gebied bestreken. Er werd niet enkel binnen het eigenlijke gebied Rosdel geteld, maar ook in een bredere perimeter rond het reservaat. In totaal gaat het om +/- 200 hectaren. De kaart van het geïnventariseerd gebied vind je terug op de website van onze vogelwerkgroep (www.vogelwerkgroep-oost-brabant.be).

Het vaststellen van een territorium werd gedaan op basis van zangposten, alarmerende vogels, voedseltransport, gevonden nesten, pas uitgevlogen jongen of nestvlinders. Zangposten werden pas als broedplaatsen geïnterpreteerd wanneer er op 2 verschillende dagen, ver genoeg in tijd van elkaar gelegen,

zangactiviteit was. Eenmalige waarnemingen werden ook meegeteld als broedgeval als de vogel in kwestie voldoende aanwijzingen gaf voor een broedgeval, bv. bij duidelijk alarmeren omdat nest of jongen in de buurt waren, bij voederen of ontdekken van een nest.

De gegevens van deze inventarisaties werden nog aangevuld met losse gegevens, afkomstig van bezoeken buiten deze dagen. Deze gegevens komen van Hugo Abts, Pieter Abts en Robin Guelinckx.

➤ De resultaten

Soort		Soort	
Dodaars	1	Zanglijster	6
Canadese Gans	1	Cetti's Zanger	1
Wilde Eend	3 - 5	Sprinkhaanzanger	3
Tafeleend	1	Kleine Karekiet	4
Buizerd	1	Bosrietzanger	20
Torenvalk	1	Spotvogel	10
Fazant	8 rp.	Tjiftjaf	55
Waterhoen	6	Zwartkop	50
Meerkoet	3	Tuinfluitier	13
Waterral	1 - 2	Grasmus	38
Holenduif	min. 1	Roodborst	7
Houtduif	21	Staartmees	3
Tortel	5	Matkop	1
Turkse Tortel	1	Koolmees	25
Koekoek	3	Pimpelmees	10
Ransuil	2	Boomkruiper	3
Bosuil	2	Spreeuw	12
Grote Bonte Specht	4	Wielewaal	3 - 4
Groene Specht	3 - 5	Ekster	2
Veldleeuwerik	4	Gaai	4
Goudhaantje	1	Zwarte Kraai	5
Winterkoning	36	Vink	29
Heggenmus	29	Geelgors	21 - 22
Merel	23	Rietgors	1
Totaal # soorten	48		

➤ Bespreking van de resultaten

Bij een aantal soorten en groepen volgt hier meer uitleg.

- Van **Buizerd** *Buteo buteo* en **Torenvalk** *Falco tinnunculus* werd het nest gelokaliseerd, van **Boomvalk** *Falco subbuteo* niet.
- Van 1 koppel **Ransuilen** *Asio otus* werden de jongen gehoord.
- Van **Rietzanger** *Acrocephalus schoenobaenus* werd op 21 april één zangpost genoteerd. Het bleef bij slechts 1 waarneming.
- **Cetti's Zanger** *Cettia cetti* vestigde zich in het gebied. Op meerdere dagen werd een zingend exemplaar waargenomen. De zangpost verlegde zich wel van aan het provinciaal wachtbekken naar een rietveld verder stroomafwaarts de Schoorbroekbeek. Dit is, buiten de Dijlevallei, het tweede gebied met een territorium van Cetti's Zanger. Het ander gebied in de regio is De Spicht in Lubbeek. Na het Rosdel werden er nog zangposten van deze soort gevonden aan de Bezinkingsputten – Tienen, in Budingen en in het Vinne – Zoutleeuw.
- Op 21 april was een mannetje **Roodborsttapuit** *Saxicola rubicola* aanwezig. Dit was echter de enige waarneming. Voorgaande jaren was wel een koppel aanwezig.
- **Grote Lijster** *Turdus viscivorus* was een grote afwezige in het gebied.
- **Nachtegaal** *Luscinia megarhynchos* was volledig afwezig. Dit in tegenstelling tot voorgaande jaren, toen er telkens enkele zangposten waren.
- Vorig jaar broedde een koppel **Bruine Kiekendieven** *Circus aeruginosus* in het gebied. Deze waren in 2007 niet meer aanwezig.
- Opvallend is de hoge dichtheid van **Geelgors** *Emberiza citrinella*. Tijdens de broedvogelatlasinventarisatie stond het atlashok waarbinnen het Rosdel viel, in de top 3 van Vlaanderen voor Geelgors. Enkel in N.O.-Limburg en de Dijlevallei was een soortgelijk hok. Aangezien dit hok niet voor 100% in Vlaanderen ligt, kon je het als de hoogste dichtheid voor Vlaanderen beschouwen en dat is tussen 80 en 100 territoria/2500 ha. Voor atlashok Hoegaarden ging het om ongeveer 85 koppels op ongeveer 2000 ha. De afgelopen 5 jaar is de soort er duidelijk toegenomen. Het aantal dat we tijdens deze inventarisatie hebben geteld, 21-22 territoria/200 ha, is dan ook hoog. Als je dan bekijkt dat bijna alle territoria binnen de reservaatgrenzen vallen, dan is de dichtheid in het reservaat heel hoog.

De stijging van het aantal territoria van Geelgors lijkt aan te geven dat het inrichten van akkerpercelen door Natuurpunt een uiterste efficiënte manier is om de soort te behouden en te laten toenemen. Een tweede factor die tot een stijging van het aantal territoria heeft geleid, is de toegenomen oppervlakte struweel binnen het reservaat. Het reservaat kreeg zijn huidige oppervlakte in 2001, dus tijdens de periode van de broedvogelatlas. Door het toevoegen aan het reservaat van een belangrijke oppervlakte akkergebied, dat werd omgezet in hooiland met struweel, steeg ook de oppervlakte geschikt broedterrein voor de

Geelgors. Na de periode van de broedvogelatlas evolueerde het reservaat gunstig voor Geelgors. Een kaartje met de territoria van Geelgors vindt je tevens op onze website.

Een plaats waar op verschillende inventarisatiedagen een zangpost werd vastgesteld, is in de telling opgenomen als territorium.

Voor plaatsen waar maar éénmalig een zingend exemplaar werd vastgesteld, zijn deze enkel als territorium meegeteld, als er vlak in de buurt ook plaatsen waren met een éénmalige zp., maar dit op een andere datum. Een aantal dicht bijeen gelegen éénmalige zangposten werd zodoende samengeteld tot 1 territorium.

Dankwoord

Met dank aan iedereen die tijdens de inventarisatiedagen mee kwamen helpen, met name Jos Cuppens (die de leiding van de tweede inventarisatie-voormiddag voor zijn rekening nam), Marcel Jonckers (voor het nauwgezet noteren van de aantallen), Christel Dehoux, Michel Reniers, Wouter Stouthuysen, Luc Everaert, Gilbert Rijmenans, Hilde Vandevoorde, Rudy van Baelen en zijn 2 zonen en Courtenay Willis.

Dank aan Robin Guelinckx voor het leveren van het kaartmateriaal en aan Hugo Abts, Pieter Abts en Robin Guelinckx voor het leveren van literatuur en info over het gebied en gegevens over de broedvogels van voorgaande en dit jaar.

Literatuur

- *Natuurbeheer in Nederland - Vogelinventarisatie: achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. M.F.H. Hustings, R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam en M.J.S.M. Reijmen.*
- *Uitbreidingsdossier van het natuurreservaat Rosdel, Mene en Jordaan te Willebringen (gemeente Boutersem), Meldert, Hoksem en Hoegaarden (gemeente Hoegaarden) - Samenvoeging van Rosdel en Mene-en Jordaanvallei. Pieter Abts*

Collaerts Peter